

APLINKOS TEISĖS REIKALAVIMŲ PAŽEIDIMAS KAIP PAGRINDAS PAŠALINTI TIEKĖJĄ IŠ VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ LIETUVOJE

Rimantė Rudauskienė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedros doktorantė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 236 6175
El. paštas: <[rimante.rudauskiene@gmail.com](mailto:rimente.rudauskiene@gmail.com)>

Straipsnyje nagrinėjamos tiekėjų pašalinimo iš viešųjų pirkimų procedūrų dėl aplinkos teisės reikalavimų pažeidimo reguliavimo ir taikymo problemos Lietuvoje. Atskleidžiama pašalinimo iš viešųjų pirkimų dėl aplinkos teisės reikalavimų pažeidimo paskirtis, samprata, turinys, apibrėžiamos taikymo sąlygos, atvejai ir galimybės bei analizuojami taikymo pagrindai ir ribos.

The article focuses on the regulatory and implementation problems of exclusion of economic operators from public procurement procedures for violation of environmental law in Lithuania. It seeks to reveal the purpose, concept and content of this ground for exclusion, considers legal conditions, circumstances and possibilities for its application, elaborates on the legal scope and limits for implementation.

Įvadas

Igyvendinant integracijos principą, apibrėžtą Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 11 straipsnyje (EB sutarties ex 6 straipsnis), reikalaujantį atsižvelgti į aplinkos apsaugos reikalavimus nustatant ir įgyvendinant Europos Sąjungos politikos ir veiklos kryptis¹, viena iš viešųjų pirkimų teisėje įtvirtintų aplinkos apsaugos reikalavimų integravimo priemonių – užtikrinti, kad potencialūs viešųjų pirkimų dalyviai laikytųsi aplinkos teisės nustatytų reikalavimų. Tiekėjas, pažeidęs tokius reikalavimus prieš viešojo pirkimo procedūrą ar jos metu, gali būti pašalinamas iš pirkimo, jeigu neįrodo, kad ėmėsi pakankamų priemonių reabilituotis.

Viešųjų pirkimų teisėje pašalinimas iš procedūrų dėl aplinkos teisės reikalavimų pažeidimo priskirtinas pagrindams, draudžiantiems ar ribojantiems tiekėjų dalyvavimą viešuosiuose pirkimuose (negatyvaus pobūdžio reikalavimams). Negatyvaus pobūdžio reikalavimų taikymą plėtojanti teismų praktika grindžiama aiškinimu, kad negatyvaus pobūdžio sąlygos, nors ir tiesiogiai nesusijusios su tiekėjo kvalifikacija, tačiau kaip ir pozityvieji kokybinės atrankos kriterijai perkančiajai organizacijai padeda įsitikinti tiekėjų patikimumu ir įvertinti jų asmeninę padėtį bei profesines savybes². Vis dėlto negatyvūs tiekėjų pašalinimo pagrindai – tik bendra teisinė kategorija. Dėl nevienodo materialaus

¹ Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Oficialusis leidinys*, C 202, 2016.

² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje „Baltikums AAS“ v. *Mykolo Romerio universitetas*, Nr. 3K-3-367-248/2015, kat. 45.4; 69; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Marleksa“ v. VĮ „Visagino energija“*, Nr. e3K-3-515-690/2016, kat. 25.11.4.

turinio, rėmimosi skirtingais elgesio ir asmeninės padėties aspektais, reguliuojamais skirtingų teisės aktų (netgi teisės šakų), įvairių vertybių, tikslų, kurių yra siekiama nustatant draudimus dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, negatyvūs pašalinimo pagrindai (pavyzdžiui, neišnykęs teistumas, bankrotas, mokesčių prievolių nevykdymas, aplinkos, darbo, socialinės teisės reikalavimų pažeidimas ir kt.) nėra vienanūšiai, pasižymi skirtingomis aiškinimo ir taikymo problemomis. Aplinkos apsaugos problemoms spręsti pasitelkiama priemonė – aplinkos teisės reikalavimų nevykdžiusio tiekėjo pašalinimas iš viešojo pirkimo procedūros – remiasi bendra visų individų pareiga paklusti teisei, tinkamai įgyvendinti savo teises ir vykdyti pareigas, formuoja tam tikrą viešuosiuose pirkimuose pageidaujamo elgesio standartą, tačiau nesukuria fundamentaliai naujų aplinkos apsaugos reikalavimų ir pareigų aplinkos teisės srityje. Dėl tokio savito pobūdžio kyla poreikis aiškintis, kaip turi būti suvokiama ir aiškinama ši priemonė, kokia jos paskirtis, turinys, skiriamieji bruožai. Tai pagrindžia pašalinimo iš viešųjų pirkimų dėl aplinkos teisės reikalavimų nevykdymo, kaip savarankiškos kategorijos, keliančios specifinių koncepcinių ir taikymo problemų, analizę.

Be to, 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama direktyva 2004/18/EB³ (toliau – direktyva 2014/24/ES), o atitinkamai – ir nacionalinė teisė⁴ reikalavimą būti nepažeidusiam aplinkos apsaugos, socialinės ir darbo teisės įpareigojimų įtvirtino kaip atskirą, kokybiškai naują tiekėjų pašalinimo iš viešųjų pirkimų nuostatą. Tai rodo tam tikrus ideologinius pokyčius, besikeičiančius prioritetus, siekiant dar efektyvesnio viešųjų pirkimų naudojimo aplinkosaugos ir kitoms problemoms spręsti⁵. Kartu tai lemia viešųjų pirkimų procedūrų sudėtingėjimą, iš perkančiųjų organizacijų reikalaujama specifinių žinių ir patirties aplinkos teisės srityje. Pažymima, kad viešųjų pirkimų teisė, integruojanti tokio pobūdžio reikalavimus, tampa paini, vartotojams ir ypač perkančiosioms organizacijoms nedraugiška teisė⁶. Taip pat dėl dažnos teisinio reguliavimo kaitos, teisinio reguliavimo neaiškumo, dviprasmiškumo, negausios teismų praktikos kyla įvairių tiekėjų pašalinimo iš viešųjų pirkimų dėl padarytų aplinkos teisės pažeidimų taikymo apimties, sąlygų ir atvejų klausimų. Tokia situacija pagrindžia problemos aktualumą ir siekį detaliau nagrinėti šį aplinkos apsaugos aspekto integravimo į viešųjų pirkimų procedūras klausimą, nesudarant prielaidų jam tapti tik teisės aktuose įtvirtinta, praktikoje neįgyvendinama galimybė.

Šio straipsnio tikslas – teisiniu požiūriu įvertinti tiekėjų pašalinimo iš viešųjų pirkimų dėl aplinkos teisės reikalavimų pažeidimo, kaip aplinkos apsaugos reikalavimus įgyvendinančios priemonės, reguliavimą ir išnagrinėti įvairius jos taikymo ir įgyvendinimo aspektus Lietuvoje. Tyrimo objektas – nacionalinis viešųjų pirkimų teisinis reguliavimas, apimantis tiekėjams keliamą reikalavimą būti nepažeidusiems aplinkos teisės reikalavimų bei pašalinimą iš viešųjų pirkimų procedūrų dėl padarytų tokio pobūdžio pažeidimų, bei jo taikymo praktika Lietuvoje (nacionalinių teismų, perkančiųjų organizacijų praktika). Į tyrimo sritį taip pat patenka aplinkosaugos santykių reguliavimas Lietuvoje tiek, kiek jis susijęs su aplinkos teisės normų įgyvendinimu, atsakomybės aplinkos teisės srityje reguliavimu ir taikymu, aplinkos teisės pažeidimo samprata. Be to, įvertinant tai, kad viešųjų pirkimų institutas visų pirma yra Europos Sąjungos teisės institutas, neišvengiamai paliečiami teisinio reguliavimo aspektai Europos Sąjungos ir atskirų valstybių narių lygmeniu, siekiant labiau atskleisti nacionalinio teisinio reguliavimo trūkumus, išryškinti tam tikras taikymo problemas. Straipsnio tikslui pasiekti keliama šie

³ 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama direktyva 2004/18/EB. *Oficialusis leidinys*, 2014, L 94, p. 65–242.

⁴ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo įstatymas. *TAR*, 2017, nr. 7550 (įsigaliojo 2017 m. liepos 1 d.).

⁵ VAN GARSSE, S.; DE MARS, S. Exclusion and Self-Cleaning in the 2014 Public Sector Directive. Iš *EU Directive 2014/24 on Public Procurement: a New Turn for Competition in Public Markets?* Sudarytojai Y. Mairque, Y. ir K. Wauters, K. Brussels: Larcier, 2016, p. 128.

⁶ TRYBUS, M.; PIGA, G.; TÁTRAI, T. Colloquium/Supporting social considerations via public procurement. Iš *Public Procurement Policy*. Sudarytojai G. Piga ir T. Tátrai. London: Routledge, 2016, p. 9–21.

uždaviniai: atskleisti pašalinimo iš viešųjų pirkimų dėl aplinkos teisės reikalavimų pažeidimo paskirtį, sampratą, turinį, ypatumus, nustatyti ir apibrėžti šios priemonės taikymo sąlygas, atvejus ir galimybes, išanalizuoti taikymo pagrindus ir ribas. Tyrimo metu buvo naudoti analitinis, sisteminis, lyginamasis, loginis, funkcinis, istorinis, kalbinis metodai. Dėl ribotos straipsnio apimties netirtas reikalavimo nebūti pažeidusiam aplinkos teisės reikalavimų santykis su kitomis viešųjų pirkimų priemonėmis, įgyvendinančiomis aplinkos apsaugos reikalavimus, „savaiminio apsivalymo“ (angl. *self-cleaning*) mechanizmo reguliavimo ir taikymo problemos.

Nors viešųjų pirkimų darnumo aspektas kelia nemažą užsienio valstybių teisės mokslo atstovų akademinį susidomėjimą (išskirtini S. Arrowsmith, R. Caranta, P. Kunzlik, C. McCrudden, P. Treppe, A. Sánchez Graells, S. Treumer, M. Trybus moksliniai darbai), tačiau aplinkos teisės reikalavimų pažeidimas, kaip dalyvavimą viešuosiuose pirkimuose draudžianti sąlyga, didesnio mokslinio-teisinio dėmesio nesulaukė. Šis klausimas iš dalies aptartas apskritai analizuojant tiekėjų pašalinimo iš viešųjų pirkimų mechanizmą⁷, detaliau nesigilinant į šios priemonės sampratą, turinį. Gerokai daugiau dėmesio skirta viešųjų pirkimų priemonei taikyti kovai su korupcija, analizuojant tiekėjų pašalinimo iš viešųjų pirkimų dėl padarytų korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų teorinius ir praktinius aspektus (T. Medina Arnáiz, S. Williams-Elegbe moksliniai tyrimai), taip pat tiekėjų „savaiminio apsivalymo“ doktrinai vertinti (S. Arrowsmith, H. Pünder, H. J. Priess, S. de Mars, R. Caranta, S. Richetto darbai). Lietuvoje įvairius viešųjų pirkimų teisės teorinius ir praktinius aspektus analizavo D. Soloveičikas⁸, probleminius tiekėjų kvalifikacijos nustatymo aspektus – E. Sakalauskaitė⁹. Vis dėlto mokslinė-teisinė viešųjų pirkimų analizė, nagrinėjant aplinkosauginį viešųjų pirkimų aspektą, yra negausi. Tiekėjų pašalinimo iš viešųjų pirkimų dėl aplinkos teisės reikalavimų pažeidimo priemonė apskritai netirta ir nenagrinėta.

1. Tiekėjo pašalinimo iš viešųjų pirkimų dėl aplinkos teisės reikalavimų pažeidimo paskirtis, samprata ir turinys

Kiekvienas individas privalo laikytis teisės, iš kiekvieno asmens pagrįsta reikalauti vykdyti teisinius reikalavimus. Be to, saugoti aplinką nuo kenksmingų poveikių yra konstitucinė pareiga¹⁰, kiekvienas

⁷ ARROWSMITH, S. Horizontal policies in public procurement: a taxonomy. *Journal of Public Procurement*, 2010, 10(2), p. 154–157, 176–178; CARANTA, R. Sustainable Public Procurement in the EU. Iš *The Law of Green and Social Procurement in Europe*. Sudarytojai R. Caranta ir M. Trybus. Copenhagen: DJØF Publishing Copenhagen, 2010, p. 38–42; ARROWSMITH, S.; KUNZLIK, P. EC Regulation of Public Procurement. Iš *Social and Environmental Policies in EC Procurement Law. New Directives and New Directions*. Sudarytojai S. Arrowsmith ir P. Kunzlik. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, p. 104–106; ARROWSMITH, S. Application of the EC Treaty and Directives to Horizontal Policies: a Critical Review. Iš *Social and Environmental Policies in EC Procurement Law. New Directives and New Directions*. Sudarytojai S. Arrowsmith ir P. Kunzlik. Cambridge: Cambridge University Press 2009, p. 184–185, 227–232; BURGI, M. Secondary Considerations in Public Procurement in Germany. Iš *The Law of Green and Social Procurement in Europe*. Sudarytojai R. Caranta ir M. Trybus. Copenhagen: DJØF Publishing Copenhagen, 2010, p. 118–119, 135. SÁNCHEZ GRAELLS, A. Exclusion, Qualitative Selection and Short-listing in the New Public Sector Procurement Directive 2014/24. Iš *Novelties in the 2014 Directive on Public Procurement*, Vol. 6. Sudarytojai F. Lichère, R. Caranta ir S. Treumer. Copenhagen: DJØF Publishing Copenhagen, 2014, p. 97–129.

⁸ SOLOVEIČIKAS, D. Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas. *Teisė*, 2014, t. 91, p. 42–63; SOLOVEIČIK, D. Sustainable procurement regulation under Lithuanian law. *European Procurement and Public Private Partnership Law Review*. Berlin: Lexxion Verlagsgesellschaft mbH, 2013, No. 1, p. 106–112; SOLOVEIČIK, D. Reabilitacijos doktrina viešųjų pirkimų teisėje. *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis*: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012, p. 637–661.

⁹ SAKALAUSKAITĖ, E. Tiekėjų kvalifikacijos reikalavimai ir kai kurie probleminiai jų nustatymo aspektai. *Socialinių mokslų studijos*, 2013, 5(2), p. 593–615; SAKALAUSKAITĖ, E. *Perkančiųjų organizacijų diskrecijos problemos derinant skirtingus interesus viešuosiuose pirkimuose*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2017.

¹⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014. Žr. 53 straipsnį.

pilietis ir visa visuomenė privalo saugoti aplinką, tausoti gamtos išteklius ir nepažeisti kitų gamtos išteklių naudotojų teisių ir interesų¹¹. Todėl direktyvoje 2014/24/ES ir Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatyme¹² (toliau – VPI) įtvirtintas reikalavimas tiekėjui, dalyvaujančiam viešųjų pirkimų procedūroje, nebūti pažeidusiam aplinkos teisės reikalavimų, iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti elementarus ir galbūt ne visai reikalingas. Vis dėlto pagal viešųjų pirkimų teisę šis papildomas aplinkosaugos reikalavimas visų pirma bendrai suvokiamas kaip profesinio sąžiningumo, patikimumo reikalavimas, kurio taikymo padarinys – nesąžiningų, nepatikimų tiekėjų teisių ribojimas. Teisės doktrinoje vyrauja nuostata, kad tiekėjas, kurio asmeninė padėtis, profesinės savybės atitinka neigatyvaus pobūdžio sąlygas, laikomas nepatikimas, nesąžiningas, neturintis reputacijos ir todėl gali būti šalinamas iš pirkimo procedūrų¹³. Aplinkosaugos kriterijai taip pat naudotini kaip tiekėjo patikimumo indikatorius¹⁴. Analogiškai vystoma teismų praktika, susiejanti neigiamas tiekėjo asmenines, profesines savybes ir jo profesinį nesąžiningumą, nepatikimumą¹⁵. Tačiau šis teisės doktrinoje ir teismų praktikoje vyraujantis supratimas yra pakankamai siauras ir neviseiškai atitinkantis viešuosiuose pirkimuose naudojamų aplinkos teisės priemonių veiksmingesnio panaudojimo tendencijas. Netgi žvelgiant iš potencialių viešųjų pirkimų dalyvių pozicijų galima teigti, kad tokia samprata neleidžia jiems iki galo suvokti nustatomų aplinkos apsaugos reikalavimų, nes, kaip ir kiti neigatyvieji pašalinimo pagrindai, jie nukreipia į patikimumo ir sąžiningumo kriterijus. Patikimumo ir sąžiningumo kriterijai yra reikšmingi, tačiau minimalūs, siekiant skatinti potencialius viešųjų pirkimų dalyvius tinkamai įgyvendinti aplinkos teisės reikalavimus, imtis pozityvių veiksmų, suvokti aplinkos teisės ir viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo ryšį. Galima pažymėti, kad šios praktikos plėtojimas iš dalies yra nulemtas 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo¹⁶ ir ją įgyvendinančioje nacionalinėje teisėje¹⁷ aplinkosaugos teisės aktų pažeidimo priskyrimo pakankamai plačiai profesinio pažeidimo kategorijai (kartu su profesinės etikos pažeidimais, konkurencijos, darbo, darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų pažeidimais). Tačiau šiuo metu, atsižvelgiant į plėtojamą viešųjų pirkimų reguliavimą, kuriame aplinkos teisės reikalavimų pažeidimai

¹¹ Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 5-75. Žr. 9 straipsnį.

¹² Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, nr. 84-2000; TAR, 2017, nr. 7550. Žr. 46 straipsnio 6 dalies 1 punktą.

¹³ SÁNCHEZ GRAELLS, A. Exclusion of Economic Operators from Public Procurement Procedures. A Comparative View on Selected Jurisdictions [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 20 d.], p. 2. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2739363>; TRYBUS, M. European Union Law and Public Procurement [interaktyvus]. Iš *Contratos Públicos: Problemas, Perspectivas y Prospectivas Administrativo*. Sudarytojai M. Plata et. al. Bogota: Universidad Externado de Colombia, 2017, p. 755 [žiūrėta 2017 m. lapkričio 10 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3060436>; BURGI, M. Secondary Considerations <...>, p. 135.

¹⁴ BURGI, M. Secondary Considerations <...>, p. 118.

¹⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2006 m. vasario 9 d. sprendimas *La Cascina Soc. coop. arl ir Zilch Srl v. Ministero della Difesa ir kt.*, C-226/04, ir *Consorzio G.f.M. v. Ministero della Difesa ir La Cascina Soc. coop. arl*, C-228/04; Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2008 m. gruodžio 16 d. sprendimas *Michaniki AE v. Ethniko Symvoulio Radioteileorasis ir Ypourgos Epikrateias*, C213/07. Taip pat žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje „*Baltikums AAS*“ v. *Mykolo Romerio universitetas*, Nr. 3K-3-367-248/2015, kat. 45.4; 69; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje *UAB Diagnostikos laboratorija v. VšĮ Šiaulių centro poliklinika*, Nr. e3K-3-456-469/2016, kat. 25.11.4. *Teismų praktika*, 2016, 46, p. 123–142; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *UAB „Marleka“ v. VĮ „Visagino energija“*.

¹⁶ 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo. *Oficialusis leidinys*, L 134/114, 2004.

¹⁷ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 31, 33, 38, 39, 41, 51, 57, 58, 70, 72, 75, 79, 81, 93, 95, 98, 100 straipsnių, IV skyriaus, 1 ir 2 priedėlių ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008, nr. 81-3179 (redakcija nuo 2008-09-15); Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 10, 33, 85, 92 ir 93 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 85-4137.

yra savarankiška kategorija, nepriskirtina profesiniams pažeidimams, įvertinant integracijos principo veikimą ir grįžtamąjį poveikį aplinkos teisei, reikalavimo nepažeisti aplinkos teisės normų paskirtis turi būti suprantama plačiau, ne tik pagal sąžiningo ir patikimo kontraktoriaus sampratą.

Atskleidžiant platesnę šios priemonės paskirtį, tikslinga remtis bendrai teisės literatūroje išskiriamomis priežastimis, kuriomis grindžiamas tiekėjų teisės dalyvauti viešuosiuose pirkimuose ribojimas¹⁸. Be valstybės siekio užsitikrinti savo patikimumą, legitimumą, nefinansuoti prasižengusių tiekėjų, pašalinimo iš viešųjų pirkimų grėsmė taip pat gali būti vertinama kaip atgrasanti nuo neteisėto elgesio aplinkosaugos srityje, skatinanti potencialius viešųjų pirkimų dalyvius elgtis taip, kad jų veikla atitiktų ir įgyvendintų aplinkos apsaugą reguliuojančias teisės normas. Taip pat išskirtinas prevencinis pobūdis, pašalinantis teisinius reikalavimus pažeidusio tiekėjo pakartotinio nusižengimo tikimybę. Šios priežastys leidžia reikalavimą būti nepažeidusiam aplinkos teisės reikalavimų vertinti plačiau, suvokiant jį kaip pokyčius aplinkos srityje skatinančią, prevencinę, atgrasančią nuo aplinkos teisės reikalavimų pažeidimo, aplinkos teisės normų įgyvendinimą stiprinančią priemonę. Teisės tyrėjai taip pat atkreipia dėmesį, kad direktyva 2014/24/ES įtvirtinamas pašalinimas iš viešųjų pirkimų kaip teisiškai reikšminga priemonė stiprinant aplinkos apsaugos reikalavimų vykdymą¹⁹. Šią poziciją sustiprina aplinkos teisės tyrėjų reiškiamą nuomonę, kad teisės aktų taikymas ir įgyvendinimas yra svarbus elementas, užtikrinantis pačios aplinkos teisės veikimo efektyvumą²⁰, o atitikties aplinkos apsaugos reikalavimams stiprinimas iš dalies užpildo teisėkūros iniciatyvų trūkumą šioje srityje²¹.

Taip pat geriau suvokti priemonės paskirtį leidžia žaliųjų pirkimų, kaip aplinkos apsaugos ekonominės priemonės, pobūdis. Aplinkos apsaugos ekonominės priemonės skatina rinkos dalyvius elgtis taip, kad būtų mažinamas kenksmingas ir neigiamas poveikis aplinkai, racionaliai ir taupiai naudojami gamtos ištekliai, mažinama aplinkos tarša. Ekonomikos, teisės ir kitų mokslo sričių atstovai, pripažindami ekonominių aplinkos apsaugos priemonių lankstumą, greitai prisitaikymą prie besikeičiančių sąlygų, mažesnes atitikties išlaidas, svarsto, jog šios priemonės ne tik papildo teisinio reguliavimo režimą, užpildo tiesioginio reguliavimo spragas, bet dažnai yra priemonė, padedanti įveikti tradicinio reguliavimo, grindžiamo kontrolės ir komandos metodu, neefektyvumą, neveiksmingumą²². Šia pras-

¹⁸ Žr. ARROWSMITH, S. A Taxonomy of Horizontal Policies in Public Procurement. Iš *Social and Environmental Policies in EC Procurement Law. New Directives and New Directions*. Sudarytojai S. Arrowsmith ir P. Kunzlik. Cambridge: Cambridge University Press 2009, p. 112–113; ARROWSMITH, S.; PRIESS, H. J.; FRITON, P. Self-cleaning as a Defence to Exclusions for Misconduct: an Emerging Concept in EC Public Procurement Law? [interaktyvus]. *Public Procurement Law Review*, 2009 18(6) [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 16 d.], p. 30–43. Prieiga per internetą: <<https://www.nottingham.ac.uk/pprg/documents/archive/fulltextarticles/arrowsmithselfcleaningversionforpublication.pdf>>.

¹⁹ SÁNCHEZ GRAELLS, A. *Public Procurement and the EU Competition Rules*. Oxford: Hart Publishing, 2015, Second Edition, p. 288.

²⁰ P.vz., KINGSTON, S. Mind the Gap. Difficulties in enforcement and continuing unfulfilled promise of EU environmental law. Iš *European Perspectives on Environmental Law and governance*. Sudarytoja S. Kingston. London: Routledge, 2013, p. 147–175; RECHTSCHAFFEN, C. Shining the Spotlight on European Union Environmental Compliance. *Pace Environmental Law Review*; 2007, Vol. 24, Issue 1, p. 161–186.

²¹ KRÄMER, L. EU Enforcement of Environmental Laws: From Great Principles to Daily Practice – Improving Citizen Involvement. *Environmental Policy and Law*, 2014, 44 (1–2), p. 247–256.

²² DRIESEN, D. M. Alternatives to Regulation?: Market Mechanisms and the Environment. Iš *Oxford Handbook on Regulation*. Sudarytojai M. Cave et. al. Oxford: Oxford University Press, 2009, p. 203–222; HARRINGTON, W.; MORGENSTER, R. D. Economic Incentives versus Command and Control. What's the Best Approach for Solving Environmental Problems [interaktyvus]. *Resources for the Future Online Magazine*, 2004, 152, p. 13–17 [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.rff.org/files/sharepoint/WorkImages/Download/RFF_Resources_152_ecoincentives.pdf>; JORDAN, A. et. al. „New“ Instruments of Environmental Governance: Patterns and Pathways of Change. Iš *New Instruments for Environmental Governance?* Sudarytojai A. Jordan et al. London: Frank Cass Publishers, 2003, p. 3–26; REVESZ, R. L.; STAVINS, R. N. Environmental Law and Policy [interaktyvus]. *Resources for the Future Online Magazine*, 2004 [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.rff.org/files/sharepoint/WorkImages/Download/RFF-DP-04-30-REV.pdf>>.

me viešuosiuose pirkimuose taikomas reikalavimas nepažeisti aplinkos teisės normų gali būti vertinamas kaip iniciatyva, skatinanti įgyvendinti tam tikrus aplinkai palankius elgesio pokyčius, taip pat alternatyva, papildanti tiesioginį reguliavimą, stiprinanti jo efektyvumą ir veiksmingumą.

VPI nėra aiškiai įtvirtinta tiekėjo pašalinimo iš viešųjų pirkimų dėl aplinkos teisės reikalavimų pažeidimo samprata, o esamas teisinis reguliavimas leidžia daryti prieštaringas išvadas, kaip turėtų būti apibrėžiama ši priemonė. Viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo kontekste vartojamas terminas „aplinkos apsaugos teisės įpareigojimo“, nustatyto Europos Sąjungos ir nacionalinėje teisėje bei tarptautinėse konvencijose, pažeidimas²³ nėra tikslus, aiškus, nedviprasmiškas. Nors VPI konkretinami galimi aplinkos apsaugos įpareigojimų pažeidimai tarptautinių sutarčių požiūriu²⁴, vis dėlto tokia formulotė, išskirianti tik įpareigojančių aplinkos teisės normų pažeidimus, kaip sukeliančius atitinkamų padarinių viešųjų pirkimų srityje, kelia tam tikrų abejonių dėl tokio išskyrimo pagrįstumo. Ši situacija kelia įvairių taikymo problemų, pavyzdžiui, kaip reikėtų vertinti tam tikrų draudimų aplinkos teisės srityje pažeidimą. Teisės teorijoje pripažįstama, kad teisės normos, formuluojančios teisinius liepimus, apima tiek teisinius įpareigojimus (teisiškai privalomus veiksmus), tiek teisinius draudimus (teisiškai draudžiamus veiksmus)²⁵. Autorės nuomone, siekiant teisinio aiškumo, įvertinant būtinybę viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo ir taikymo srityje laikytis proporcingumo principo, reikalaujančio pašalinimą iš procedūrų taikyti atsižvelgiant į padaryto pažeidimo rimtumą, sunkumą²⁶, teisinis reguliavimas turi įtvirtinti, kad tiekėjas yra šalinamas iš procedūrų už aplinkos teisės pažeidimus, kurie pasireiškia įvairiais aplinkos teisės normose įtvirtintų liepimų pažeidimais, už kuriuos taikoma tam tikros rūšies teisinė atsakomybė.

Be to, pašalinimo iš viešųjų pirkimų dėl aplinkos teisės reikalavimų pažeidimo sampratą, išplaukiančią iš nacionalinio reguliavimo, turi įtakos aplinkos teisės reguliuojamų santykių įvairiapusiškumas, sudėtingumas, kompleksiskumas, galimos įvairios pašalinimo dėl aplinkos teisės pažeidimo interpretacijos, naudojamos kaip viešųjų pirkimų priemonė. Tiesiog yra galimos įvairios tokio pašalinimo, kuris yra priemonė, interpretacijos. Panašią problemą iškelia ir A. Sánchez Graells, kuris pažymi, kad dėl direktyvoje 2014/24/ES tiksliai neapibrėžto aplinkos teisės pažeidimo yra galimos plačios interpretacijos, prilygstančios netgi naujiems nustatytiems tiekėjo pašalinimo iš pirkimo procedūrų pagrindams, nesuderinamiems su direktyva ir teismų praktika²⁷. Aplinkos teisės pažeidimas gali būti apibūdinamas kaip priešingas teisei veikimas ar neveikimas, padaręs nuostolių ar žalą, pažeidęs subjektų teises arba sukėlęs gamtos ištekliams, jų savininkams ar naudotojams, visuomenei ar valstybei kitokių neigiamų padarinių, už kuriuos taikomos įstatyme ar sutartyje numatytos sankcijos²⁸. Tačiau aplinkosaugos santykius, be aplinkos teisės, taip pat reguliuoja konstitucinės, administracinės, civilinės ir kitų teisės šakų normos, tam tikrų aplinkos objektų ir išteklių naudojimą ir apsaugą reguliuoja

²³ Reikia pasakyti, kad direktyvoje 2014/24/ES vartojama sąvoka „taikytinų pareigų aplinkos teisės srityje pažeidimas“.

²⁴ Pažeidimais, reikšmingais viešiesiems pirkimams, laikomi konkrečių aplinkos teisės srityje priimtų tarptautinių konvencijų nuostatų pažeidimai: 1985 m. kovo 22 d. Vienos konvencija dėl ozono sluoksnio apsaugos ir jos 1987 m. rugsėjo 16 d. Monrealio protokolas dėl ozono sluoksnį ardiančių medžiagų. *Valstybės žinios*, 1998, nr. 23-570, 23-571; 1989 m. kovo 22 d. Bazelio konvencija dėl pavojingų atliekų tarpvalstybinių pervežimų bei jų tvarkymo kontrolės. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 13-314; 1998 m. rugsėjo 10 d. Roterdamo konvencija dėl sutikimo, apie kurį pranešama iš anksto, procedūros, taikomos tam tikroms pavojingoms cheminėms medžiagoms ir pesticidams tarptautinėje prekyboje, ir jos 3 regioniniai protokolai. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 42-1371; 2001 m. gegužės 22 d. Stokholmo konvencija dėl patvariųjų organinių teršalų. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 120-4565.

²⁵ LASTAUSKIENĖ, G. Teisinio reguliavimo priemonių derinimas. *Teisė*, 2005, t. 57, p. 72–74.

²⁶ Žr., pvz., Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. gruodžio 13 d. sprendimas *Forposta SA ir ABC Direct Contract sp. z o.o. v. Poczta Polska SA*, C-465/11.

²⁷ SÁNCHEZ GRAELLS, A. *Public Procurement and the EU Competition Rules <...>*, p. 292.

²⁸ MONKEVIČIUS, E. et. al. *Aplinkosaugos teisė*. Vilnius: Justitia, 2011, p. 297.

daugelis specialiųjų įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų normų, kurios ne visos priskirtinos aplinkos teisei²⁹. Taip pat aplinkos teisė, skirtingai nei kitos tradicinės teisės šakos, vystosi pagal savitą modelį: jai būdingos postmodernistinės apraiškos ir tendencijos, teisinio reguliavimo fragmentacija, nuolatinis poreikis dėl sudėtingų, daugialypių aplinkosaugos problemų ieškoti vis naujų aplinkos teisės priemonių, naujų teisinio reguliavimo formų (koregulavimas, savireguliacija ir kt.)³⁰. Šių aplinkos teisės požymių kontekste ypač svarbus suderintas ir vienodai taikomas suvokimas, kas laikytina aplinkos teisės pažeidimu, dėl kurio tiekėjas gali būti pašalinimas iš viešojo pirkimo procedūrų, nenukrypstant nuo aktualios Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos, kurioje pabrėžiamas neigiamo pobūdžio nuostatų išimtinumas, bendras principas, kad pašalinimo pagrindai laikytini išsamiais ir jų sąrašas negali būti plečiamas³¹, o tokios išimtinės nuostatos turi būti aiškinamos siaurai, pirmiausia atsižvelgiant į jų lingvistinę išraišką³².

Taikant reikalavimą nebūti pažeidusiam aplinkos teisės reikalavimų, gali kilti abejonių dėl tokios nuostatos pagrįstumo, tikslingumo, reikalingumo. Ši priemonė klaidingai gali būti vertinama kaip sukurianti papildomų kliūčių tiekėjams dalyvauti viešųjų pirkimų procedūrose, reguliuojanti jų elgesį, nesusijusį su pirkimo objektu, kaip neteisėta sankcija, įteisinanti dvigubą baudimą už tą patį pažeidimą. Vis dėlto priemonės turinys, pasižymintis keliais ypatumais, leidžia geriau ją suvokti ir lengviau taikyti praktikoje, derinti su kitais viešųjų pirkimų teisiniais reikalavimais. Visų pirma, šio reikalavimo nustatymas ir taikymas nesukuria naujos elgesio taisyklės, nes VPĮ nereguliuoja materialiojo aplinkos apsaugos reikalavimų vykdymo aspekto. Perkančioji organizacija gali reikalauti elgtis tik taip, kaip nustatyta aplinkos apsaugos santykius reguliuojančiose teisės normose. Vis dėlto, jeigu ekonominės veiklos vykdytojas yra suinteresuotas dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, tokia norma skatina laikytis aplinkos teisės normų reikalavimų. Antra, iš tiekėjo reikalaujama vykdyti tik visuotinai taikomų, bendrai privalomų aplinkos apsaugą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus. Šiuo pašalinimo pagrindu neįsiterpiama į bendrą įmonės politiką, kitais pagrindais prisiimtų įsipareigojimų vykdymą. Trečia, vertinant aplinkos apsaugos teisės normų reikalavimų pažeidimus, paprastai nesinaudojama neribota perkančiųjų organizacijų diskrecija. Tokiu atveju remiamasi atitinkamus pažeidimus konstatuojančių kompetentingų subjektų priimtais sprendimais, turinčiais *res judicata* galią. Ketvirta, nors pašalinimas iš viešųjų pirkimų kartais yra pavadinamas „pirkimų sankcija“³³, kuria siekiama nubausti aplinkos apsaugos reikalavimus pažeidusius tiekėjus, tačiau tai nesukelia tapačių padarinių kaip teisiinių sankcijų pritaikymas, juolab kad tiekėjas turi galimybę reabilituotis. Pašalinimas laikytinas labiau kitų teisiinių sankcijų pritaikymo padariny, pažeidėjui sukeliantis papildomų nepageidaujamų padarinių. Be to, šios „sankcijos“ galima išvengti, nes dalyvavimas viešuosiuose pirkimuose – savo nuožiūra tiekėjų įgyvendinama teisė.

Įvertinus šio tiekėjo pašalinimo iš viešųjų pirkimų pagrindo paskirtį, sampratą ir turiniui aktualius aspektus, tokio pobūdžio pašalinimas galėtų būti apibrėžiamas kaip tiekėjo teisės dalyvauti viešajame pirkime ribojimas, pagrįstas aplinkos teisės pažeidimu, pasižymintis prevenciniu pobūdžiu, užtikri-

²⁹ MONKEVIČIUS, E. Aplinkosaugos santykių teisinio reguliavimo problemos. *Jurisprudencija*, 2008, t. 10(112), p. 8.

³⁰ DE SADELEER, N. Environmental Principles, Modern and Post-modern Law. Iš *Principles of European Environmental Law*. Sudarytojas R. Macrory et al. United States: Europa Law Publishing (NE), 2004, p. 225–235.

³¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2006 m. vasario 9 d. sprendimas *La Cascina Soc. coop. arl ir Zilch Srl v. Ministero della Difesa ir kt.*, C-226/04, ir *Consorzio G.f.M. v. Ministero della Difesa ir La Cascina Soc. coop. arl*, C-228/04; Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2008 m. gruodžio 16 d. sprendimas *Michaniki AE v. Ethniko Symvoulio Radiotileorasis ir Ypourgos Epikrateias*, C213/07; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje *UAB Diagnostikos laboratorija v. VšĮ Šiaulių centro poliklinika*, Nr. e3K-3-456-469/2016, kat. 25.11.4. *Teismų praktika*, 2016, 46, p. 123–142.

³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Marleksa“ v. VĮ „Visagino energija“*, Nr. e3K-3-515-690/2016, kat. 25.11.4.

³³ ARROWSMITH, S. A Taxonomy of Horizontal Policies <...>, p. 139; ARROWSMITH, S. Application of the EC Treaty <...>, p. 228; ARROWSMITH, S.; PRIESS, H. J.; FRITON, P. Self-cleaning as a Defence <...>, p. 38.

nantis tiekėjų, turinčių interesą dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, aplinkos apsaugos reikalavimų, nustatytų tarptautinės, Europos Sąjungos ir nacionalinės aplinkos teisės normų, vykdymą, padedantis įgyvendinti aplinkos teisės tikslus, stiprinantis aplinkos teisės veiksmingumą.

2. Tiekėjo pašalinimo iš viešųjų pirkimų dėl aplinkos teisės reikalavimų pažeidimo taikymo sąlygos ir galimybės

Apibrėžiant tiekėjo pašalinimo iš viešųjų pirkimų dėl aplinkos teisės reikalavimų pažeidimo taikymo sąlygas ir galimybes, išskirtinos šios pagrindinės taikymo problemos: dispozityvus pašalinimo pagrindo taikymo pobūdis, tendencijos drauge reglamentuoti aplinkos apsaugos ir kitus socialinius reikalavimus, šį pagrindą įtvirtinančios teisės normos sistemiškumo, aiškumo, nuoseklumo aspektai.

Nacionalinio teisinio reguliavimo srityje įtvirtintas dispozityvus pašalinimo pagrindo pobūdis lemia, kad ribotai prisidedama prie efektyvesnio VPI nuostatų, susijusių su aplinkosaugos aspektų taikymu, įgyvendinimo, lieka mažiau galimybių daryti įtaką aplinkai palankaus tiekėjų elgesio tendencijoms. Detaliau patyrinėjus naujo teisinio reguliavimo įgyvendinimą, matyti, kad įsigaliojus naujos redakcijos VPI, neprivalomi tiekėjų pašalinimo pagrindai, įskaitant reikalavimą nebūti pažeidusiam aplinkos teisės reikalavimų, pirkimo sąlygose buvo įtvirtinti vos keletą kartų³⁴. Tokią padėtį, ko gero, iš dalies lemia ne tik pasirenkamai taikomas pašalinimo pagrindas, bet ir perkančiųjų organizacijų pareiga nustatyti ir taikyti daugybę kitų privalomų pašalinimo pagrindų, nes nauju teisiniu reguliavimu buvo gerokai išplėstas privalomų (išimtinių) tiekėjų pašalinimo iš viešųjų pirkimų pagrindų sąrašas³⁵. Pažymėtina, kad vadovaujantis direktyvos 2014/24/ES nuostatomis, pašalinimas iš viešųjų pirkimų dėl aplinkos teisės reikalavimų pažeidimo nacionalinėje teisėje gali būti nustatomas kaip privalomojo arba pasirenkamojo pobūdžio reikalavimas. ES valstybių narių praktika šiuo klausimu nėra vienoda. Jau nuo direktyvos 2004/18/EB įgyvendinimo laikų kai kurios šalys (pavyzdžiui, Prancūzija, Ispanija, Italija, Portugalija) visus ES teisės apibrėžtus pašalinimo pagrindus nacionalinėse viešųjų pirkimų sistemose įtvirtino kaip privalomus, nepalikdamos jokios diskrecijos teisės perkančiosioms organizacijoms³⁶. Įgyvendindamos 2014/24/ES direktyvą, kai kurios šalys eina dar toliau – pavyzdžiui, Ispanijoje tiekėjui galima taikyti platesnius apribojimus, draudžiant dalyvauti tam tikros kategorijos viešuosiuose pirkimuose, tam tikros perkančiosios organizacijos pirkimuose arba apskritai visuose viešuosiuose pirkimuose³⁷. Tokia praktika aplinkos teisės normų įgyvendinimo stiprinimo požiūriu būtų teigiamai vertintina Lietuvoje. Be to, sudarant sutartis tik su tokiais tiekėjais, kurie savo veikloje laikosi aplinkos teisės reikalavimų, būtų lengviau užtikrinamas naujai formuojamo viešųjų pirkimų principo, pasireiškiančio perkančiųjų organizacijų pareiga siekti, kad vykdant sutartis būtų laikomasi aplinkos teisės įpareigojimų³⁸, įgyvendinimas.

Kita svarbi problema – direktyvos 2014/24/ES 57 straipsnio 4 dalies a) punkte ir VPI 46 straipsnio 6 dalies 1 punkte pateikta pašalinimo sąlygos formuluotė, apimanti aplinkos apsaugos ir socialinių tikslų įgyvendinimą, neleidžia aiškiai nuspręsti dėl šio pagrindo taikymo apimties ir sąlygų. Svarsty-

³⁴ Tyrimo metu peržiūrėti nuo 2017 m. liepos 1 d. iki 2017 m. spalio 13 d. Centriniam viešųjų pirkimų portale įdėti skelbimai apie pirkimus [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. spalio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://cvpp.eviešieji-pirkimai.lt/?pageNumber=1&pageSize=100&OrderingType=0&OrderingDirection=0&IncludeExpired=false>>.

³⁵ Palyginti, iki naujos redakcijos VPI įsigaliojimo buvo privaloma nustatyti ir taikyti vos kelis privalomus pašalinimo pagrindus. Pagal šiuo metu nustatytą teisinį reguliavimą pirkimo sąlygose privalomai turi būti įtvirtinti devyni apibendrinti pašalinimo pagrindai.

³⁶ SÁNCHEZ GRAELLS, A. Exclusion of Economic Operators <...>, p. 5.

³⁷ SÁNCHEZ GRAELLS, A. Qualification, Selection and Exclusion of Economic Operators under Spanish Public Procurement Law. Iš *Qualification, Selection and Exclusion in EU Procurement*. Sudarytojai M. Burgi, M. Trybus ir S. Treumer. Copenhagen: DJØF Publishing Copenhagen, 2014, p. 159–188.

³⁸ Žr. VPI 17 straipsnio 2 dalies 2 punktą.

tina, ar toks pašalinimo pagrindas į pirkimo sąlygas privalo būti perkeliamas visa apimtimi, ar galima pasirinktinai remtis tik įpareigojimų aplinkos teisės srityje nevykdymu. Teisinio neaiškumo sukelia ir tai, kad į vieną pašalinimo pagrindą įtraukiamos dvi savo pobūdžiu ir turiniu skirtingos kategorijos – aplinkos apsaugos ir socialiniai reikalavimai. Teisės literatūroje pasisakoma, kad aplinkos apsaugos ir socialiniams reikalavimams taikyti reikia skirtingų įgyvendinimo priemonių, aplinkos apsaugos tikslų įgyvendinimą yra lengviau pateisinti ir apskritai jie yra mažiau problemiški³⁹. Netgi galima teigti, kad aplinkos apsaugos reikalavimai aiškiai evoliucionuoja į atskirą, savarankišką kategoriją, jie nebevertinami kaip papildomi viešųjų pirkimų tikslai. O socialiniams reikalavimams nesuteikiama tokios pačios teisinės reikšmės, jų įtvirtinimas vertinamas kur kas kontroversiškiau, jiems nustatyti ir įgyvendinti taikomi griežtesni reikalavimai⁴⁰. Įvertinant skirtingą reikalavimų pobūdį, tikėtina, kad teismai aplinkosaugos reikalavimų išskyrimo į savarankišką reikalavimą nevertintų kaip išplečiančio pašalinimo pagrindų turinį ir taikymo sritį. Vis dėlto dabartinis pašalinimo pagrindo formulavimas, sujungiantis aplinkos apsaugos ir socialinius tikslus, vertintinas kritiškai, nes apsunkina taikymo galimybes, ypač dėl didesnės protekcionistinių ir diskriminacinių praktikų rizikos taikant socialinius reikalavimus.

Galiausiai, tam tikros sumaišties sukelia nagrinėjamo pašalinimo pagrindo formulavimas remiantis blanketine norma. Lingvistiškai vertinant VPĮ 56 straipsnio 6 dalies 1 punktą ir 17 straipsnio 2 dalies 2 punktą, tiekėjas gali būti pašalinamas iš procedūrų, jeigu yra pažeidęs bent vieną aplinkos apsaugos įpareigojimą, kurio laikymosi siekia perkančioji organizacija vykdant pirkimo sutartis. Sukuriama prielaida, kad aplinkos apsaugos pažeidimas turi būti padarytas vykdant viešojo pirkimo sutartį, o aiškinant dar siauriau – vykdant konkrečią viešojo pirkimo sutartį su ta pačia perkančiąja organizacija. Tačiau toks aiškinimas neturėtų būti teisingas, nes tiek teisės doktrina, tiek plėtojama teismų praktika panašiose bylose tiekėjo patikimumo ir asmeninės padėties nesieja su bendrų teisės normų reikalavimų vykdymu apsiribojant viešojo pirkimo sutartimis. Nors naujasis teisinis reguliavimas siekia sustiprinti aplinkos teisės reikalavimų laikymąsi vykdant viešojo pirkimo sutartis, tačiau tokia nuostata jokių būdu negali būti suprantama kaip draudžianti perkančiajai organizacijai nustatyti platesnį, su konkrečia sutartimi ir perkančiąja organizacija nesiejamą tiekėjo patikimumo kriterijų. Siekiant išvengti taikymo neaiškumų, ši norma turėtų būti patikslinta, atsisakant blanketinės nuorodos ir nustatant aiškius tiekėjo pašalinimo pagrindus.

3. Taikymo pagrindai ir ribos

Paskutine problema, nagrinėjama šiame straipsnyje, siekiama atskleisti nacionalinio teisinio reguliavimo srityje nepagrįstai nustatytus tiekėjo pašalinimo iš viešųjų pirkimų dėl aplinkos teisės reikalavimų pažeidimo taikymo pagrindus ir ribas.

Tiekėjas yra šalinamas iš pirkimo procedūros bet kuriame jos etape, jeigu paaiškėja, kad prieš pirkimo procedūrą ar jos metu jis yra padaręs bent vieną aplinkos teisės pažeidimą ir jam už tai paskirta administracinė nuobauda ar ekonominė sankcija, nustatyta Lietuvos Respublikos įstatymuose ar kitų valstybių teisės aktuose, kai nuo sprendimo, kuriuo paskirta ši sankcija, įsiteisėjimo dienos praėjo mažiau kaip vieneri metai⁴¹.

Visų pirma, remiantis tokia VPĮ nuostata, pabrėžtina, kad tiekėjo pašalinimas iš viešųjų pirkimų yra siejamas išimtinai su administracinės atsakomybės už aplinkos teisės pažeidimus pritaikymu. Nors administracinė atsakomybė taikoma bene plačiausiai, o kai kurie pažeidimai, pavyzdžiui, aplinkosau-

³⁹ COMBA, M. E. Green and Social Considerations in Public Procurement Contracts. Iš *The Law of Green and Social Procurement in Europe*. Sudarytojai R. Caranta ir M. Trybus. Copenhagen: DJØF Publishing Copenhagen, 2010, p. 318.

⁴⁰ TRYBUS, M.; PIGA, G.; TÁTRAI, T. Colloquium / Supporting social considerations <...>, p. 11–13.

⁴¹ VPĮ 56 straipsnio 1 dalies 1 punktas.

ginio ženklavimo reikalavimų pažeidimas, gali būti aktualesni viešųjų pirkimų įgyvendinimo požiūriu, vis dėlto ji nėra vienintelė atsakomybės rūšis, kuri gali būti skiriama už aplinkos teisės pažeidimus. Asmenys, pažeidę aplinkos teisės normas, gali tapti kelių teisinės atsakomybės rūšių – administracinės, baudžiamosios ir civilinės – subjektais. Tiek Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse⁴², tiek Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatyme⁴³ nustatyta, kad administracinė atsakomybė fiziniais ir juridiniams asmenims taikoma tuo atveju, jei padarytas pažeidimas neužtraukia baudžiamosios atsakomybės. Baudžiamoji atsakomybė, aplinkos teisės srityje taikoma fiziniais ir juridiniams asmenims už nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus aplinkai ir žmonių sveikatai, yra griežčiausia teisinės atsakomybės rūšis. Praktikoje sprendžiamos administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atskyrimo aplinkos teisės srityje problemos atskleidžia, jog pažeidimo intensyvumo mastas – pagrindinis takoskyros tarp baudžiamosios ir administracinės atsakomybės už aplinkos apsaugos pažeidimus elementas⁴⁴. Nors pripažįstama, kad platus kriminalizavimas už aplinkos teisės pažeidimus nėra pagrįstas, tačiau baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus aplinkos apsaugai reikalingumas išreiškiamas ir ES lygiu – 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/99/EB dėl aplinkos apsaugos pagal baudžiamąją teisę⁴⁵ nustatytos esminės normos veiksmingai aplinkos apsaugai pagal baudžiamąją teisę. Visa tai pagrindžia, jog baudžiamoji atsakomybė už aplinkos teisės pažeidimus yra reali ir gali būti taikoma. Be to, šalia tradicinės civilinės atsakomybės už žalą, padarytą aplinkos komponento savininkui ar gamtos išteklių naudotojui, jo turtui, interesams, yra kita civilinės atsakomybės rūšis už aplinkai padarytą žalą, kurią būtų galima apibrėžti kaip sistemą teisių priemonių, skirtų aplinkos apsaugai ir taikomų asmenims, kurie sukėlė žalą aplinkai (ar kelia tokios žalos atsiradimo grėsmę), atsižvelgiant į padarytos (ar gresiančios) žalos aplinkai pobūdį, mastą ir pavojingumą⁴⁶. Padarę žalos gamtos išteklių naudotojai ir asmenys, vykdančys ūkinę veiklą, net ir nesant jų kaltės, privalo atlyginti žalą aplinkai ir kitus susijusius nuostolius.

Apibendrinus aplinkos teisės srityje taikomas teisinės atsakomybės rūšis, autorės nuomone, įgyvendinant viešųjų pirkimų teisinį reguliavimą pasirinktas pašalinimo dėl aplinkos teisės reikalavimų pažeidimo modelis, reikšmingais laikantis tik tokius pažeidimus, už kuriuos pritaikyta administracinė atsakomybė, neturi pagrindo. Visų pirma, sunku paaiškinti, kodėl tiekėjo, padariusio nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą aplinkai, asmeninė padėtis gali būti vertinama palankiau negu tiekėjo, padariusio mažiau pavojingą ir lengvesnių padarinių sukeliančią veiką. Teoriškai galimos absurdiškos situacijos, kai dėl viešojo pirkimo sutarties sudarymo galės konkuruoti, pavyzdžiui, baudžiamuosius nusižengimus ar netgi nusikaltimus aplinkai padarę tiekėjai, tačiau iš šių procedūrų bus pašalinti administracine tvarka bausti tiekėjai. Antra, kyla pagrįstų abejonių, ar tiekėjas, padaręs žalos aplinkai ir jos neatlyginęs, ypač jeigu žala padaryta verčiantis tam tikra, pirkimo sutarčiai reikšminga veikla, gali sąžiningai konkuruoti viešuosiuose pirkimuose su kitais tiekėjais. Tokio tiekėjo asmeninė padėtis neturėtų būti vertinama palankiau nei administracinę teisės pažeidimą padariusio tiekėjo. Be to, direktyvos 2014/24/ES nuostatos nesuteikia jokio pagrindo spręsti, kad iš pirkimo procedūrų gali būti šalinamas tik tiekėjas, kuriam pritaikytos administracinės sankcijos. ES teisinės nuostatos, reguliuojančios šį pašalinimo pagrindą, paremtos bendru aplinkos teisės normų nustatytų pareigų nevykdymu ir nekonkretina pažeidimų pagal taikytinos teisinės atsakomybės rūšį.

⁴² Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. *TAR*, 2015, nr. 11216. Žr. 5 straipsnį.

⁴³ Žr. 36 straipsnį.

⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-96/2014, kat. 1.2.24.1. *Teismų praktika*, 2014, 41, p. 540–552.

⁴⁵ 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/99/EB dėl aplinkos apsaugos pagal baudžiamąją teisę. *Oficialusis leidinys*, L 328.

⁴⁶ ŽVAIGŽDINIENĖ, I. Materialinės atsakomybės už žalą aplinkai samprata. *Teisė* 2006, t. 59, p. 142.

Antra, sprendimas dėl tiekėjo pašalinimo iš pirkimo procedūrų gali būti grindžiamas tik įsiteisėjusiu kompetentingo subjekto priimtu sprendimu, pašalinant tiekėją bet kuriame procedūrų etape iki sutarties sudarymo. Pirkimo procedūrų ir sutarties atskyrimas įgyvendinant viešųjų pirkimų teisinį reguliavimą neleidžia taikyti pašalinimo pagrindų pasibaigus procedūroms, todėl sprendimo įsiteisėjimas jau sudarius pirkimo sutartį neturi jokios teisinės reikšmės. Kadangi pareiga pirkimo procedūras atlikti greitai, operatyviai, efektyviai ne visais atvejais gali būti suderinama su atitinkamos kategorijos bylų nagrinėjimo trukme, galimi atvejai, kai sutartį vykdys tiekėjas, pripažintas padaręs aplinkos teisės pažeidimą.

Šiuo požiūriu naujasis nacionalinis teisinis reguliavimas yra vertinamas kaip neproporcingas, pažeidžiantis lygiateisiškumo principą, neužtikrinantis vienodo tiekėjų padėties vertinimo reikalavimo, nepagrįstai išskiriantis vieną pažeidimų tipą – administracinius teisės pažeidimus, dėl kurių yra neleidžiama dalyvauti procedūrose, ir sudarantis prielaidas tiekėjams, padariusiems sunkesnius aplinkos teisės pažeidimus, žalą aplinkai, taip pat dėl kurių sprendimas dėl aplinkos teisės reikalavimų pažeidimo įsiteisėja jau sudarius sutartį, išvengti pašalinimo iš pirkimo procedūrų. Neišvengiamai reikalingos teisinės korekcijos, kurios užtikrintų logišką ir pagrįstą reikalavimo nebūti pažeidusiam aplinkos teisės normų reikalavimų taikymą vertinant tiekėjo elgesį visų teisės pažeidimų kontekste, išspręstų dėl atitinkamų padarinių taikymo pirkimo sutarties vykdymo etape.

Išvados

1. Tiekėjo pašalinimas iš viešųjų pirkimų dėl aplinkos teisės reikalavimų pažeidimo viešųjų pirkimų praktikoje paprastai atskleidžiamas pasitelkiant tiekėjo profesinio sąžiningumo, patikimumo aspektus, kurie apskritai yra būdingi negatyvaus pobūdžio reikalavimams. Tokia samprata yra per siaura, nes viešuosiuose pirkimuose taikomi aplinkos apsaugos reikalavimai – atskira reikalavimų, kuriais siekiama įgyvendinti specifinius tikslus, grupė. Todėl platesnis tiekėjo pašalinimo iš viešųjų pirkimų dėl aplinkos teisės reikalavimų pažeidimo supratimas viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo ir praktikos srityje sudarytų sąlygas plačiau taikyti tiekėjų pašalinimo iš viešųjų pirkimų priemonę, siekiant aplinkos apsaugos tikslų. Tai įmanoma pasiekti atitinkamai vystant viešųjų pirkimų praktiką, pasitelkiant taikymo vadovus, rekomendacijas, taip pat suderinant viešųjų pirkimų teisėje vartojamas sąvokas su teisės teorijos, aplinkos teisės sąvokomis ir kategorijomis.
2. Tiekėjo pašalinimo iš viešųjų pirkimų dėl aplinkos teisės reikalavimų pažeidimo pagrindo taikymas išimtinai priklauso nuo to, kiek perkančioji organizacija pasiryžusi jį įgyvendinti, neįmanoma nuspėti, kokiais atvejais šis reikalavimas bus taikomas. Ši tikimybė mažėja įvertinant tai, kad jo taikymas lemia įvairių ir kompleksinių problemų, susijusių su aplinkos teisės reguliuojamais klausimais, sprendimą. Tokia padėtis lemia nenuoseklų taikymą ir galimai nevienodos praktikos formavimąsi šioje srityje. Ilgalaikių rezultatų būtų galima pasiekti, jei tiekėjo pašalinimas iš viešųjų pirkimų dėl aplinkos teisės reikalavimų pažeidimo būtų reguliuojamas imperatyviai. Be to, aplinkos apsaugos ir socialiniai reikalavimai reguliuojami apskritai, neužtikrinant pakankamai efektyvaus aplinkos apsaugos tikslų įgyvendinimo. Siūloma svarstyti šių reikalavimų išskyrimą į savarankiškus pašalinimo pagrindus, nes tai leistų užtikrinti paprastesnį, aiškesnį jų taikymą.
3. Nacionaliniu viešųjų pirkimų teisiniu reguliavimu susitelkiant tik į tokių aplinkos teisės normų, už kurių pažeidimą numatyta administracinė atsakomybė, vykdymą, paliekami nuošalyje kiti aplinkos teisės įpareigojimai, draudimai, už kuriuos numatyta baudžiamoji atsakomybė, taip pat tiekėjams, kurie pripažinti padarę aplinkos teisės pažeidimą jau sutarties vykdymo metu, nėra taikoma jokių teisinių padarinių. Tokiu būdu nėra iki galo įgyvendinama šios viešųjų pirkimų priemonės paskirtis – skatinti ūkio subjektus laikytis aplinkos teisės normų reikalavimų. Ši padėtis turi būti ištaisyta, nustatant, kad iš viešųjų pirkimų tiekėjai šalinami už kiekvieną padarytą aplinkos tei-

sės pažeidimą, už kurį taikoma teisinė atsakomybė, taip pat numatant procedūrą, kuri turėtų būti taikoma sutarties vykdymo etape, paaiškęjus, kad tiekėjas yra padaręs aplinkos teisės pažeidimą. Siūloma tik išimtiniais atvejais leisti tęsti sutarties vykdymą pažeidimą padariusiam tiekėjui. Tik tokiu atveju bus pagrįsta kalbėti apie visavertę aplinkos apsaugos reikalavimų integraciją, aplinkos teisės įgyvendinimo stiprinimą.

LITERATŪRA

Norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014.
2. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Oficialusis leidinys*, C 202, 2016.
3. 1985 m. kovo 22 d. Vienos konvencija dėl ozono sluoksnio apsaugos ir jos 1987 m. rugsėjo 16 d. Monrealio protokolas dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų. *Valstybės žinios*, 1998, nr. 23-570, 23-571.
4. 1989 m. kovo 22 d. Bazelio konvencija dėl pavojingų atliekų tarpvalstybinių pervežimų bei jų tvarkymo kontrolės. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 13-314.
5. 1998 m. rugsėjo 10 d. Roterdamo konvencija dėl sutikimo, apie kurį pranešama iš anksto, procedūros, taikomos tam tikroms pavojingoms cheminėms medžiagoms ir pesticidams tarptautinėje prekyboje, ir jos 3 regioniniai protokolai. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 42-1371.
6. 2001 m. gegužės 22 d. Stokholmo konvencija dėl patvariųjų organinių teršalų. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 120-4565.
7. 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo. *Oficialusis leidinys*, L 134/114, 2004.
8. 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/99/EB dėl aplinkos apsaugos pagal būdžiamąją teisę. *Oficialusis leidinys*, L 328.
9. 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama direktyva 2004/18/EB. *Oficialusis leidinys*, 2014, L 94, p. 65–242.
10. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. *TAR*, 2015, nr. 11216.
11. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 5-75.
12. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 31, 33, 38, 39, 41, 51, 57, 58, 70, 72, 75, 79, 81, 93, 95, 98, 100 straipsnių, IV skyriaus, 1 ir 2 priedėlių ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008, nr. 81-3179.
13. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 10, 33, 85, 92 ir 93 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 85-4137.
14. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo Nr. I-1491 pakeitimo įstatymas. *TAR*, 2017, nr. 7550.
15. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, nr. 84-2000; *TAR*, 2017, nr. 7550.

Specialioji literatūra

16. ARROWSMITH, S. Horizontal policies in public procurement: a taxonomy. *Journal of Public Procurement*, 2010, 10(2), p. 149–186.
17. ARROWSMITH, S. A Taxonomy of Horizontal Policies in Public Procurement. Iš *Social and Environmental Policies in EC Procurement Law. New Directives and New Directions*. Sudarytojai S. Arrowsmith ir P. Kunzlik. Cambridge: Cambridge University Press 2009, p. 108–146.
18. ARROWSMITH, S. Application of the EC Treaty and Directives to Horizontal Policies: a Critical Review. Iš *Social and Environmental Policies in EC Procurement Law. New Directives and New Directions*. Sudarytojai S. Arrowsmith ir P. Kunzlik. Cambridge: Cambridge University Press 2009, p. 147–248.
19. ARROWSMITH, S.; KUNZLIK, P. EC Regulation of Public Procurement. Iš *Social and Environmental Policies in EC Procurement Law. New Directives and New Directions*. Sudarytojai S. Arrowsmith ir P. Kunzlik. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, p. 55–107.

20. ARROWSMITH, S.; PRIESS, H. J.; FRITON, P. Self-cleaning as a Defence to Exclusions for Misconduct: an Emerging Concept in EC Public Procurement Law? [interaktyvus]. Public Procurement Law Review, 2009 18(6) [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 16 d.], p. 1–57. Prieiga per internetą: <<https://www.nottingham.ac.uk/pprg/documentsarchive/fulltextarticles/arrowsmithselfcleaningversionforpublication.pdf>>.
21. BURGI, M. Secondary Considerations in Public Procurement in Germany. Iš *The Law of Green and Social Procurement in Europe*. Sudarytojai R. Caranta ir M. Trybus. Copenhagen: DJØF Publishing Copenhagen, 2010, p. 105–142.
22. CARANTA, R. Sustainable Public Procurement in the EU. Iš *The Law of Green and Social Procurement in Europe*. Sudarytojai R. Caranta ir M. Trybus. Copenhagen: DJØF Publishing Copenhagen, 2010, p. 15–51.
23. COMBA, M. E. Green and Social Considerations in Public Procurement Contracts. Iš *The Law of Green and Social Procurement in Europe*. Sudarytojai R. Caranta ir M. Trybus. Copenhagen: DJØF Publishing Copenhagen, 2010, p. 299–319.
24. DE SADELEER, N. Environmental Principles, Modern and Post-modern Law. Iš *Principles of European Environmental Law*. Sudarytojas R. Macrory et al. United States: Europa Law Publishing (NE), 2004, p. 225–235.
25. DRIESEN, D. M. Alternatives to Regulation?: Market Mechanisms and the Environment. Iš *Oxford Handbook on Regulation*. Sudarytojai M. Cave et al. Oxford: Oxford University Press, 2009, p. 203–222.
26. HARRINGTON, W.; MORGENSTER, R. D. Economic Incentives versus Command and Control. What's the Best Approach for Solving Environmental Problems [interaktyvus]. *Resources for the Future Online Magazine*, 2004, 152, p. 13–17 [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.rff.org/files/sharepoint/WorkImages/Download/RFF_Resources_152_ecoincentives.pdf>.
27. JORDAN, A. et al. „New“ Instruments of Environmental Governance: Patterns and Pathways of Change. Iš *New Instruments for Environmental Governance?* Sudarytojai A. Jordan et al. London: Frank Cass Publishers, 2003, p. 3–26.
28. KINGSTON, S. Mind the Gap. Difficulties in enforcement and continuing unfulfilled promise of EU environmental law. Iš *European Perspectives on Environmental Law and governance*. Sudarytoja S. Kingston. London: Routledge, 2013, p. 147–175.
29. KRÄMER, L. EU Enforcement of Environmental Laws: From Great Principles to Daily Practice – Improving Citizen Involvement. *Environmental Policy and Law*, 2014, 44 (1–2), p. 247–256.
30. MONKEVIČIUS, E. Aplinkosaugos santykių teisinio reguliavimo problemos. *Jurisprudencija*, 2008, t. 10(112), p. 7–16.
31. MONKEVIČIUS, E. et al. *Aplinkosaugos teisė*. Vilnius: Justitia, 2011.
32. LASTAUSKIENĖ, G. Teisinio reguliavimo priemonių derinimas. *Teisė*, 2005, t. 57, p. 71–81.
33. RECHTSCHAFFEN, C. Shining the Spotlight on European Union Environmental Compliance. *Pace Environmental Law Review*, 2007, Vol. 24, Issue 1, p. 161–186.
34. REVESZ, R. L. ; STAVINS, R. N. Environmental Law and Policy [interaktyvus]. *Resources for the Future Online Magazine*, 2004 [žiūrėta 2017 m. rugsėjo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.rff.org/files/sharepoint/WorkImages/Download/RFF-DP-04-30-REV.pdf>>.
35. SÁNCHEZ GRAELLS, A. Exclusion, Qualitative Selection and Short-listing in the New Public Sector Procurement Directive 2014/24. Iš *Novelties in the 2014 Directive on Public Procurement*, Vol. 6. Sudarytojai F. Lichère, R. Caranta ir S. Treumer. Copenhagen: DJØF Publishing Copenhagen, 2014, p. 97–129.
36. SÁNCHEZ GRAELLS, A. Exclusion of Economic Operators from Public Procurement Procedures. A Comparative View on Selected Jurisdictions [interaktyvus]. Žiūrėta 2017 m. rugsėjo 20 d.], p. 1–13. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2739363>.
37. SÁNCHEZ GRAELLS, A. *Public Procurement and the EU Competition Rules*. Second Edition. Oxford: Hart Publishing, 2015.
38. SÁNCHEZ GRAELLS, A. Qualification, Selection and Exclusion of Economic Operators under Spanish Public Procurement Law. Iš *Qualification, Selection and Exclusion in EU Procurement*. Sudarytojai M. Burgi, M. Trybus ir S. Treumer. Copenhagen: DJØF Publishing Copenhagen, 2014, p. 159–188.
39. SAKALAUSKAITĖ, E. Tiekėjų kvalifikacijos reikalavimai ir kai kurie probleminiai jų nustatymo aspektai. *Socialinių mokslų studijos*, 2013, 5(2), p. 593–615.

40. SAKALAUSKAITĖ, E. *Perkančiųjų organizacijų diskrecijos problemos derinant skirtingus interesus viešuose pirkimuose*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2017.
41. SOLOVEIČIKAS, D. Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas. *Teisė*, 2014, t. 91, p. p. 42–63.
42. SOLOVEIČIK, D. Sustainable procurement regulation under Lithuanian law. *European Procurement and Public Private Partnership Law Review*. Berlin: Lexxion Verlagsgesellschaft mbH, 2013, No. 1, p. 106–112.
43. SOLOVEIČIK, D. Reabilitacijos doktrina viešųjų pirkimų teisėje. *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis*: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012, p. 637–661.
44. TRYBUS, M. European Union Law and Public Procurement [interaktyvus]. Iš *Contratos Públicos: Problemas, Perspectivas y Prospectivas Administrativo*. Sudarytojai M. Plata et. al. Bogota: Universidad Externado de Colombia, 2017, p. 743781 [žiūrėta 2017 m. lapkričio 10 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3060436>.
45. TRYBUS, M.; PIGA, G.; TÁTRAI, T. Colloquium/Supporting social considerations via public procurement. Iš *Public Procurement Policy*. Sudarytojai G. Piga ir T. Tátrai. London: Routledge, 2016, p. 9–21.
46. VAN GARSSE, S.; DE MARS, S. Exclusion and Self-Cleaning in the 2014 Public Sector Directive. Iš *EU Directive 2014/24 on Public Procurement: a New Turn for Competition in Public Markets?* Sudarytojai Y. Mairque, Y. ir K. Wauters, K. Brussels: Larcier, 2016, p. 121–138.
47. ŽVAIGŽDINIENĖ, I. Materialinės atsakomybės už žalą aplinkai samprata. *Teisė* 2006, t. 59, p. 140–155.

Praktinė medžiaga

48. 2006 m. vasario 9 d. sprendimas *La Cascina Soc. coop. arl ir Zilch Srl v. Ministero della Difesa ir kt.*, C-226/04, ir *Consorzio G.f.M. v. Ministero della Difesa ir La Cascina Soc. coop. arl*, C-228/04.
49. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2008 m. gruodžio 16 d. sprendimas *Michaniki AE v. Ethniko Symvoulío Radiotileorasis ir Ypourgos Epikrateias*, C213/07.
50. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. gruodžio 13 d. sprendimas *Forposta SA ir ABC Direct Contact sp. z o.o. v. Poczta Polska SA*, C-465/11.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-96/2014, kat. 1.2.24.1. *Teismų praktika*, 2014, 41, p. 540–552.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje „*Baltikums AAS*“ v. *Mykolo Romerio universitetas*, Nr. 3K-3-367-248/2015, kat. 45.4; 69.
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje *UAB Diagnostikos laboratorija v. VšĮ Šiaulių centro poliklinika*, Nr. e3K-3-456-469/2016, kat. 25.11.4. *Teismų praktika*, 2016, 46, p. 123–142.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Marleksa“ v. VĮ „Visagino energija“*, Nr. e3K-3-515-690/2016, kat. 25.11.4.

Kiti šaltiniai

55. Centrinis viešųjų pirkimų portalas [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. spalio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<https://cvpp.eviešiejipirkimai.lt/?pageNumber=1&pageSize=100&OrderingType=0&OrderingDirection=0&IncludeExpired=false>>.

VIOLATION OF ENVIRONMENTAL LAW AS THE GROUND FOR EXCLUSION OF ECONOMIC OPERATORS FROM PUBLIC PROCUREMENT IN LITHUANIA

Rimantė Rudauskienė

Summary

One of the means of integration of environmental protection requirements into public procurement law is to ensure that economic operators comply with environmental law requirements. An economic operator, who has committed a violation of environmental law before or during the course of public procurement procedure, may be excluded from public

procurement, if he does not prove that the measures, that he has implemented, are sufficient to demonstrate his reliability. Directive 2014/24/EU of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on public procurement and repealing Directive 2004/18/EC and respectively – Lithuanian national law has established the requirement for the supplier to not be in breach of environmental, social and labour law as a separate, qualitatively new ground for exclusion in public procurement. This measure, although generally perceived as a restriction of rights of dishonest, unreliable suppliers to participate in public procurement, has also a preventive nature, ensures compliance with environmental law requirements of suppliers who have a general interest of participation in public procurement, deters them from violating environmental obligations, contributes to the enforcement and implementation of environmental law objectives, strengthens the efficiency and effectiveness of environmental law. It is suggested that a wider, more diverse concept of exclusion of suppliers from public procurement procedures for violations of environmental law has to be adopted in national public procurement regulation and practice in order to pursue environmental goals.

In Lithuania the integration of environmental aspects into the legal regulation of public procurement results in complexity of procedures, requires specific knowledge and experience of contracting authorities in the field of environmental law. Frequent changes in legal regulation, legal uncertainties and the lack of sufficient judicial practice raises various questions regarding scope, conditions, possibilities and other practical aspects of application of exclusion of suppliers from public procurement due to violation of environmental law. New public procurement regulation highlights the following application and implementation problems: a discretionary status of this exclusion ground, merging of environmental and social requirements, which are assigned different legal value in public procurement, into one exclusion ground, application of restriction to participate in public procurement only to suppliers subject to administrative liability in the field of environmental law, application of this exclusion ground exclusively in the course of public procurement procedures, excluding the contract performance stage. It is submitted that in Lithuania the public procurement regulation has to be amended in order to accommodate to the fullest extent environmental protection requirements and strengthen the implementation of environmental law.

Iteikta 2018 m. vasario 2 d.

Priimta publikuoti 2018 m. balandžio 30 d.